

WYKŁAD XIV

Rośliny - gospodarka wodna i przewodzenie asymilatów

Polarne właściwości cząsteczki wody sprawiają, że:

- ☀ Jest ona doskonałym rozpuszczalnikiem
- ☀ Ma duże ciepło właściwe oraz duże ciepło topnienia i parowania, co umożliwia utrzymanie roślinie temperatury ciała na stosunkowo stałym poziomie
- ☀ Są podstawą zjawisk
  - ☀ **kohezji** – wzajemnego przyciągania się cząsteczek wody
  - ☀ **adhezji** – przyciągania wody przez naładowane elektrycznie powierzchnie, np. ściany komórkowe

Podstawy fizyczne gospodarki wodnej rośliny:

- ☀ **Dyfuzja** – przemieszczanie się cząsteczek od stężenia większego i mniejszego, wywołane ich naturalnym ruchem cieplnym.
- ☀ **Osmoza** – dyfuzja wody przez półprzepuszczalną membranę oddzielającą dwa roztwory o różnych stężeniach.
- ☀ **Pęcznienie** – hydratacja (uwadnianie) koloidów. Drogą pęcznienia pobierają wodę:
  - ściany komórkowe zbudowane z celulozy
  - białka wchodzące w skład protoplastu
  - ziarna skrobi i niektóre inne wielocukry oraz substancje zapasowe.
- ☀ **Osmoza** – dyfuzja wody przez półprzepuszczalną membranę oddzielającą dwa roztwory o różnych stężeniach.
- ☀ **Ciśnienie osmotyczne – potencjał osmotyczny** – ciśnienie równoważące osmotyczne przenikanie wody. Potencjał osmotyczny jest miarą siły z jaką roztwór ssie wodę.
  - ☀ **Roztwory izotoniczne** – roztwory o jednakowym potencjale osmotycznym
  - ☀ **Roztwór hipertoniczny** – roztwór mający wyższy potencjał osmotyczny
  - ☀ **Roztwór hipotoniczny** – roztwór mający niższy potencjał osmotyczny

Siła ssąca – (S) siła odpowiedzialna za przepływ wody przez błonę półprzepuszczalną z roztworu hipotonicznego do hipertonicznego – siła z jaką woda wnika do komórki

Ciśnienie turgorowe – (T) ciśnienie wywierane przez zawartość komórki na jej ściany

Turgor – stan usztywnienia tkanek w wyniku procesów osmotycznych

- ☀ **Plazmoliza** – zjawisko polegające na kurczeniu się protoplastu i jego odstawaniu od ścian komórkowych, wskutek umieszczenia komórki w roztworze hipertonicznym.
- ☀ **Deplazmoliza** – stopniowe rozkurczanie się protoplastu, zakończone przylgnięciem cytoplazmy do ścian komórkowych po umieszczeniu splazmolizowanej komórki w czystej wodzie.
- ☀ **Plazmoliza graniczna** – początkowe stadium plazmolizy; protoplast odstaje od ściany komórkowej jedynie w narożach komórki.
- ☀ **Plazmoliza wklęsła** – skurczony protoplast ma wyraźne wklęsnięcia.
- ☀ **Plazmoliza wypukła** – skurczony protoplast odstaje od ściany komórkowej w postaci uwypuklonej.

Potencjał chemiczny wody – μ – ilość energii swobodnej wnoszonej do układu przez każdy mol wody. Jest to miara zdolności wody do wykonania pracy.

Dyfuzja – ruch substancji od miejsc, w których potencjał chemiczny ma wartość większą do miejsc, w których ma wartość mniejszą.

Osmoza – wyrównywanie się potencjałów chemicznych roztworów przedzielonych błoną półprzepuszczalną.

Potencjał wody w komórce Ψ_w

– różnica między potencjałem chemicznym wody w wakuoli i potencjałem chemicznym czystej wody na jednostkę objętości molarnej wody

Potencjał wody w komórce i siła ssąca komórki mają tę samą wartość, ale przeciwny znak:

$\Psi_{\text{komórki}} = -S$

O wartości potencjału wody w komórce decydują trzy siły:

- ✳ Ciśnienie hydrostatyczne Ψ_P – wyższe od atmosferycznego – podwyższa potencjał wody w komórce
- ✳ Siły osmotyczne – zmniejszają energię swobodną wody – osmotyczny Ψ_{Π} ma wartość ujemną
- ✳ Siły matrycowe (np. pęcznienie) Ψ_m – zmniejszają energię swobodną wody – mają wartość ujemną

$$\Psi_w = \Psi_P + \Psi_{\Pi} + \Psi_m$$

Transpiracja

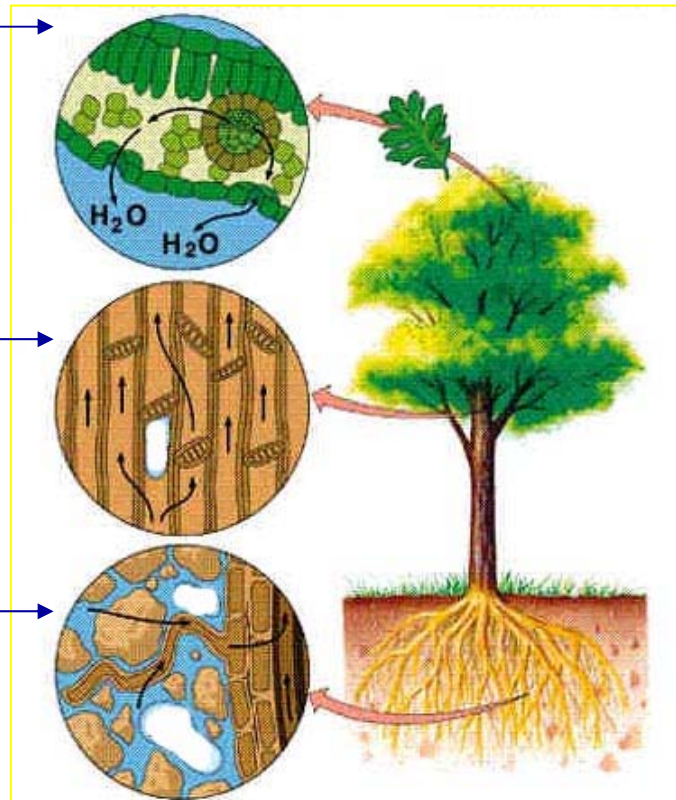
Niższy potencjał wodny powietrza powoduje transpirację ze ścian komórkowych. To powoduje obniżenie potencjału wodnego ścian komórkowych w stosunku do cytoplazmy komórek.

Kohezja

Siły kohezji utrzymują słupy wody w kapilarnych naczyniach ksylemu. Pęcherzyki powietrza blokują przepływ wody do kolejnych elementów ksylemu.

Osmoza

Niższy potencjał wodny w komórkach korzenia powoduje przenikanie wody z gleby. Woda przenika na drodze osmozy.

ZJAWISKA ODPOWIEDZIALNE ZA TRANSPORT WODY W ROŚLINIE

Możliwości migracji wody przez tkanki roślinne:

- ✳ (a) kanał apoplastyczny – w kapilarnych przestworach ścian komórkowych
- ✳ (b) kanał symplastyczny – migracja przez cytoplazmę i plazmodesmy
- ✳ (c) migracja od wakuoli do wakuoli drogą osmotyczną

Rośliny hydrostabilne unikają znacznych fluktuacji zawartości wody.

Rośliny hydrolabilne nie ograniczają transpiracji aż do momentu, gdy tracą dużo wody

Podstawowym systemem przewodzącym związki organiczne na duże odległości jest **floem**.
Etapy transportu produktów fotosyntezy w roślinie

- I. **Załadunek floemu** – eksport asymilatów z chloroplastów do cytozolu, następnie z komórek miękiszowych liści do tkanek przewodzących
- II. **Transport na duże odległości** – transport we floemie
- III. **Rozładunek floemu** – przemieszczanie transportowanych związków z floemu do komórek akceptorów asymilatów (korzeni, owoców).

Donory substancji pokarmowych – organy produkujące i eksportujące asymilaty.

Akceptory związków organicznych – organy, do których importowane są przez całą dobę substancje pokarmowe.

Transport floemowy na duże odległości

Hipoteza transportu pod ciśnieniem

Siłą motoryczną ruchu w rurkach sitowych jest gradient ciśnienia hydrostatycznego, czyli turgorowego, między punktem załadunku i rozładunku floemu.

Możliwości rozładunku floemu i miejsca hydrolizy sacharozy:

- 1 – transport do apoplastu i hydroliza w apoplaście
- 2 – transport do apoplastu przez błonę z udziałem nośnika, hydroliza sacharozy w cytoplazmie
- 3 – transport symplastyczny, hydroliza sacharozy w wakuoli

Dystrybucja substancji pokarmowych zależy od:

- ✿ poziomu bezpośredniego zaopatrzenia w produkty fotosyntezy
- ✿ możliwości remobilizacji okresowo zakumulowanych związków organicznych
- ✿ sumarycznego zapotrzebowania wszystkich akceptorów.

Regulacja wzrostu i aktywności procesów fizjologicznych pędu i korzenia w warunkach zróżnicowanego zaopatrzenia rośliny w produkty fotosyntezy.
Wpływ zawartości cukrów na ekspresję genów   aktywność enzymów
intensywność procesów wzrostu pędu i korzenia.